

modlitební knihu. U nohou štítu s erbem Bítovských ze Slavíkovic: tři háky uprostřed štítu spojené. Na obrubě jest vydlabán rovněž dnes nečitelný již gotický nápis, který Paprocký (list CCCXLIII.) zaznamenal slovy: „Léta Páně 1576 v noci oné po sv Stanislavu umřela jest urozená paní Barbora Bítovská ze Slavíkovic a na Lukově. Pán Bůh rač její duši milostiv býti.“ (viz obr.)

Náhrobníky jež vystaveny jsou na pospas přírodním živlům, zasloužily by pozornosti Památkového úřadu.

D. Kvasnička.

HLÍDKA OBECNÍCH KRONIK

POPIS ROLNICKÉ ŽIVNOSTI. K správnému posouzení hospodářských, sociálních a kulturních poměrů v obci nestačí paušální záznam v kronice, že obyvatelstvo žíví se zemědělstvím, chovem dobytka, tou neb onou výdělečnou prací. Chceme-li obdržetí správný a jasný obraz života v své obci, bude nám popsati několik konkrétních rodinných societ rozumí se s jejich dovolením různých sociálních vrstev: velkých i malých rolníků, řemeslníků, obchodníků, dělníků čirých, z jednoho druhu zaměstnání žijících a pak i oněch, již ve vedlejším zaměstnání přivydělávají. Z takových podrobně zpracovaných obrázků bude možno v pozdějších hospodářsky a sociálně od dneška odlišných dobách správně pochopiti nám všední, samozřejmými se zdající jevy rozvoj nebo úpadek hospodářských jednotek v obci. Podávám ukázku takového popisu, z něhož budou zřejmá metodologická hlediska.

Popis rolnické živnosti (podsedku) dom. čís. 5 v Bystricce, okres Vsetín. Podsedek, vlastně čtvrtina původního podsedku, leží v údolí řeky Bečvy na říčním náplavu v místní trati zvané „u Baslů“, o kterou se dělí i ostatní tři čtvrtky „místa“, s dom. čís. 3, 4 a 6. Ze starých katastrů (a v lidu se dosud o tom udržuje tradice) je vidno, že všecka tato čtyři „místa“ tvořila v dávných dobách jeden celek, původní podsedek. V dobách pozdní kolonisace, hl. od 17 století zastupovaly u nás na Valašsku podsedky katastrální jednotky, jinde „lány“ nebo „grunty“ zvané. Jest ovšem i ta možnost, že tento podsedek byl opravdu částí některého z rozsáhlých prvních, kolonisačně starších lánů neb gruntů růžeckých (osady Růžďky). Rozrodelem prvních majitelů se grunty i podsedky „trhaly“, napřed na polovice (čís. 3 a 5 a čís. 4 a 6), posléze na dnešní čtvrtiny. Vyjímaje rozdelenou půdu ornonu, tito hospodáři užívali ještě dluho po odtržení ostatní půdy (luk, pastvin, lesů, zahrad i dvorků) do spolku. O louky se rozdělili teprve v r. 1930.

Chalupa čís. 5 je stará, dřevěná, do nedávna šindelem pokrytá. Stála jako jiné valašské chalupy na čtyřech „uhelnáköch“, kamenech osazených pod uhly srubu, kdežto ostatní podezdívka pořízena byla jen do datečným podezděním spodních trámů srubu, tzv „podešev“ Bývalý hospodář Martin Zétek podle dochované tradice vypravoval, že dřevo, jedlovinu, na tuto chalupu stírali hned naproti za Bečvou v „Pohořeliskoch“, s kteréhož kopce spouštěli v zimě klády, jež prý se „válaly“ přes zamrzlou Bečvu až na staveniště. Chalupa byla naposled „podvažovaná“ t. j. nejspodnější ztyřelé trámy (ony dotčené podešvy) nahrazeny novými v roce, kdy na hospodářství se přivydala mladá žena od

„Zemanů“ na Mikulůvce, která dostala výbavou malovanou šatní truhlu s vyznačeným letopočtem 1796. Chalupa je dnes opatřena podezdívkou pevnou a krytinou tvrdou, okna má rozšířená. Hospodářské budovy jsou vůbec všecky nově vybudovány a účelněji zařízeny.

Tato usedlost má 14 ha 26 a půdy z nichž je orné 5.80, trvalých luk 1.81, zahrad 0.04, pastvin 2.15, lesů 4.36, zastavené a neplodné plochy 0.1 ha. Orná půda bývá osévána neb osazována těmito plodinami: ze sta zabírá pšenice 12%, ozemé žito (réz) 5.2, jarní žito (jarka) 3.4, jarní ječmen 5.2, oves 20.8, súrzica (směska) 15.5, pohanka a tatarka 6.8, zemáky 10.4, krmná řepa 1.7, zelí 1.7, jetelina 10.4%, úhoří se 6.9%. Úroda je proti výsevku 3—4násobná, u ovsy až 10násobná.

Dnešní hospodář a spolumajitel usedlosti, Josef Geryk z Růžďky přiženil se sem v letech devadesátých, pojal za manželku dceru majitele M. Zetka. Podle stavu z r. 1927 hospodář je 46letý má manželku a sedm dítěk (5 dcer a 2 chlapce). Nejstarší, 20letá, dcera se rok před tím provdala, nejmladší je chlapec dvouletý. Dvě dcery chodí do obecné školy, ostatní jsou doma, z těch schopné dcery vypomáhají při hospodářství.

Na usedlosti chovají nyní 2 koně a hříbě, 3 krávy a jalůvku, 2—3 prasata (prasnice na plemeno nikoli), 20 husí doma vychovaných, 24 kurů s kuřaty. Každým rokem vyvedou 2—3 hnízda kuřat. Kohouta má každý hospodář-soused svého. Jedno prase zabíjejí pro domácnost, ostatní prodávají. Husy zpravidla neodprodávají, než doma spotřebují, hlavně se zřetelem na peří, aby vybavili děti peřinami. Z kuřat odprodávají jen kohoutky, kuřičky ponechávají na chov. Telata se prodávají „od cicku“, ale jen býci; pěkné teličky na chov. Z krav toliko staré a málodojné, průměrně za dva roky jeden kus. Není-li shodou okolností v chlévě dojky hospodář dojku přikoupí. Na žír se hovězí dobytek nechová. Za starších hospodářů chovaly se pro polní práci dva páry volků, kromě toho pak krav 4—6 kusů. Dnešní hospodář zavedl si jeden pár koní, které s počátku kupoval, ale nyní si dorost odchovává od svých klisen.

Budovy: Obytné stavení (velká izba, kuchyň, komora, síň) s chlévem a maštálí pod společnou střechou, chlévce pro mašky, stodola pro seno, stodola pro „zboží“ (obilí), kolňa pro vůz, kolňa pro stel (stelivo), drvárna, dva sklepy, jeden na zemňáky, druhý na řepu. Sušírna vyhořela před lety a neobnovena pro trvající neúrodu ovoce. Včelín se sedmi kláty (úly), dávno prázdnými, odnesla povodeň r. 1907.

Hospodářské stroje a hlavní náradí: žentúr (mlátička, sečkovice, šrofák), fukar, pojízdný jednořádkový sázečí strojek na řepu (r. 1926), plečka na řepu a zemáky ohrňák na zemáky (již 25 let), odstředivka (1928), 4 vozy, 2 pluhy (jeden úplně železný), troje brány železné (r. 1910 za 46 korun), hárky; v domácnosti šicí stroj. V r. 1930 žentúr nahrazen benzinovým motorem a k němu pořízena mlátička současně čistící, které užívají společně ze sousedem čís. d. 3. Studna s pitnou vodou je za komorou, zakrytá, voda se čerpá kombinovanou pumpou.

Z pozemků, dlouho společně užívaných, zůstaly pohromadě nejdéle louky, až do r. 1930, kdy si je všichni čtyři společníci vzájemnou dochodou mezi sebe rozdělili. Do této doby louky byly rozděleny ve dvě části, jichž užívali vždy dva a dva hospodáři v jednom roku a druhým rokem „sa přemítali“ t. j. zaměnili si díly. Hospodáři čís. 3. a 5. svůj díl společně osekli, trávu usušili a složili do „babinců“ kupek-dlopek. Jeden hospodář označil pak polovinu dlopek halúzkami a dal druhému vybrati dlopy označené nebo neoznačené.

V čís. 5. kromě pacholka ke koním nemají jiné čeledi. Téměř všecku práci zastanou domácí síly. Najímají na několik dní 3—4 ženské na okopávku zemáků a řepy, na sušení sena, na žně, mlácení a sklizeň zemáků. Najatí dělníci pracují za denní plat při plné stravě. S koňmi jezdí jednak pacholek, jednak hospodář. Po pracích na vlastním hospodářství „formaní“ Sousedům nemajícím tažného dobytka, vyváží hnůj, štěrk, dřevo z hor na pilu a j. Denní výdělek s párem koní bývá 70—80 Kč, vozí-li se dřevo a jiné hmoty 100 Kč i více. Kdo si najme formana na polní práci, kromě sjednaného platu je povinen živit pacholka i koně. Pacholkovi přísluší dvě svačiny oběd a večeře; snídaní má doma. Konům na poledne oves a seno; někdo dává tuto píci i večer.

Hospodyně vede domácnost, pracuje s ostatními na poli i na mlatě. Z peněz, které utrží za mléko, máslo, vejce a drůbež, obstarává potřeby pro kuchyni a šatí sebe i dcery. Nestačí-li to, dodá hospodář.

Své prvorozené dceři vystrojili velikou svatbu po starém valašském obyčeji, jaké v okolí již dávno nebylo. Zúčastnilo se jí 30 párů hostů, mezi nimi též okresní hejtman. Naložili na to téměř 3000 Kč.

Pro svoji praktickou znalost života, družnou povahu a pohotovost v jednání byl hospodář již před válkou zvolen za starosta obce, kterýž úřad zastává nepřetržitě podnes. Přes svůj důležitý za války úřad byl po nechán na vojně, kde vystřídal všecky fronty i francouzskou, jsa zaměstnán při těžkých houfnicích a hmoždří. Teprve v květnu 1918 byl okr hejtmanem vyreklamován. Po dobu vojny nebyl nemocen ani zraněn.

Rodina jest evangelická českobratrská a dbalá svého vzdělání. Hospodář odebírá politický týdeník Svobodu. Vedle náboženských knih moderních vydání shledáme se v jejich knihovně i se starými tisky dědictvím to po otcích. Jsou to: Bible z r. 1730. Cithara Sanctorum t. j. Harfa svatých, vyd. v Praze 1819 a 1820 (u lidu: Lipský kancionál). Eliáš Mlynářových: Duchovní života studnice, v Prešpurku 1773. Pavel Jakobaei. Duchovní modliteb poklad, druhé vydání v Prešpurku 1780. (Bez titulního listu) Díl první. Padesát a dvě biblické historie vybrané ze Starého Zákona. Díl druhý. Padesát a dvě hist. . z Nového Zákona.

Modlitby církevní neb kazatelské, v Brně 1804 u Fr. Karla Siedlera. Kancionál Třanovského (bez titulního listu).

—us.

LITERATURA a UMĚNÍ

IN MEMORIAM. Před pěti lety dne 28. června 1926 zhasl v Horních Mokropsích u Prahy *Břetislav Bartoš*, skvělý zjev malířský jenž tvůrcí sílu a výrazový charakter čerpal z rodného Valašska. (Narozen 7 května 1893.)

Krojové studie z Valašska představují jeho první období vývojové. Avšak již v těchto raných pracích přidružuje se k postavám jeho Valašchů živel krajinářský a to ne jako pouhé pozadí, nýbrž častěji jako rovnocenný činitel. Bartoš hledá v krajině duši stejnou jako v člověku, věří, že mezi mízami země a krví lidskou není podstatného rozdílu tím méně u nás v horách, kde lid tak důvěrně sžívá se s přírodou. Hlavním dílem z tohoto přípravného období je obraz Ondráš a Juráš, který letos zakoupilo Místekské museum pro své sbírky.

Doba válečná posiluje v Bartošovi vrozeného revolučního ducha, žive-